

ILUSTROVANÝ PRVOTISK EZOPOVÝCH BAJEK VE FONDU VKOL

PETRA KUBÍČKOVÁ

Abstrakt: Ve Vědecké knihovně v Olomouci se nachází zhruba tři desítky starých tisků, které obsahují Ezopův život a bajky. Nejstarším ilustrovaným tiskem o Ezopovi je antverpská edice Gerarda Leeua z roku 1486, která patří díky ulmským ilustracím z officíny Johnna Zeinera staršího k nekrásnějším prvotiskům ve fondu VKOL.

Klíčová slova: Prvotisk, ilustrace, Ezop, bajky, život, dřevorezy.

Starověký vypravěč Ezop, autor snad nejslavnějších bajek v dějinách, je postavou zahalenou rouškou tajemství. O jeho životě a díle máme pouze kusé a často zcela protichůdné informace z nejrůznějších zdrojů a se stoprocentní jistotou se ani nedá říci, zda skutečně existoval. Ezopovi je připisováno ohromné množství příběhů, které se tradují v dalších stoletích, v mnoha zemích a v různých jazycích, ačkoli se žádné z jeho děl nezachovalo v písemné formě. Dnes je pokládán za zakladatele řecké bajky.

Roztroušené informace o Ezopově životě můžeme najít již u antických autorů, včetně Aristotela, Herodota nebo Plutarcha.¹ Tyto nejranější řecké prameny naznačují, že se narodil kolem roku 620 př. n. l. v Thrákii na pobřeží Černého moře, v místě později zvaném Mesembria. Mnoho jiných spisovatelů, včetně Phaedra, tvrdilo, že se narodil ve Frýgii ve vesničce Amonia. Básník Kalimachus jej ve 3. století označuje jménem Ezop ze Sardínie a spisovatel Maximus z Tyru jej nazývá mudrcem z Lydie. Od Aristotela a Herodota se dozvídáme, že Ezop žil jako otrok svého pána jménem Xanthus (Xantos) a poté dalšího majitele a pána Iadmona na ostrově Samos. Později, patrně na základě svých diplomatických schopností, získal svobodu a pracoval jako obhájce či rádce, cestoval po Řecku, Babylonii i Egyptě. Zemřel snad v roce 564 př. n. l. v Delfách. Plutarchos připomíná, že Ezop přišel do Delf díky diplomatické misi pro lýdského krále Kroisa, urazil ale místní obyvatele, byl odsouzen k smrti na základě vykonstruovaného obvinění z krádeže zlatého poháru v Apollónově chrámu a následně svržen do propasti.² Jiné prameny uvádí, že Ezop předpovídal válku s Kroisem a sám samoské obyvatele s králem smířil.³ Před poslední, fatální delfskou epizodou nechal Plutarchos Ezopa setkat se s Periandrem z Korintu, obědvat se sedmi mudrci Řecka a dokonce sedět vedle jednoho z nich, slavného zákonodárce a básníka Solona.⁴

Ve starověku, snad již v 6. století př. n. l., vzniklo kompilační dílo, tzv. *Život Ezopův* nebo tzv. *Román o Ezopovi*,⁵ které obsahuje patrně fiktivní verzi jeho života, včetně již tradičního popisu Ezopa jako mimořádně ošklivého otroka, jenž díky své chytrosti získá svobodu a stane se rádcem králů i městských států. Jednalo se o anonymní dílo původem snad z Egypta,

1 BAHNÍK, V. *Slovník antické kultury*. Praha: Svoboda, 1974. 717, [2] s. Členská knižnice nakl. Svoboda, s. 27.

2 *Aesop – Wikipedia, the free encyclopedia* [online]. [cit. 2014-08-15]. Dostupné z: <http://en.wikipedia.org/wiki/Aesop>

3 BORECKÝ, B. – DOSTÁLOVÁ, R. (eds.). *Slovník spisovatelů: Řecko: antická, byzantská a novořecká literatura*. 1. vyd. Praha: Odeon, 1975. Slovníky spisovatelů, s. 84.

4 *Aesop – Wikipedia, the free encyclopedia* [online]. [cit. 2014-08-15]. Dostupné z: <http://en.wikipedia.org/wiki/Aesop>; srov. VÍTEK, T. *Sedm mudrců a jejich výroky*. Praha: Herrmann & synové, 2010, s. 141.

5 BAHNÍK, *Slovník...*, s. 28.

kteří se stalo téměř lidovým čtením. Nadále ovšem zůstává otázkou, nakolik jsou informace v něm obsažené relevantní. Otázkou také zůstává, zda sám Ezop sepsal své bajky nebo zda je opravdu pouze vyprávěl. Herodotos jej totiž nazýval pisatelem pohádek, Aristophanes mluvil o „čtení Ezopa“. Pro Ezopa v roli pouhého vypravěče ale hovoří fakt, že se žádné jeho dílo nedochovalo. Hlavní část Ezopova díla, tedy jeho bajky, byly postupně přenášeny, měněny a kompilovány řadou autorů písíckých řecky i latinsky.⁶

První psaná kolekce Ezopových bajek, která se ale ztratila v 9. století, pocházela od aténského řečníka Demetria z Phaleronu z doby kolem roku 320 př. n. l. Opravdu první dochovaný soubor bajek z 1. stol. n. l. je tedy od Phaetra, původně makedonského otroka žijícího v Římě, který se zabýval psaním bajek a také překladem Ezopových bajek z řečtiny do latiny. Ezopovy bajky zpracované řecky ve verších jsou dílem Babria (2. století n. l.), další významnou edicí byl Avianův překlad do latiny, patrně ze 4. století, který obsahuje celkem 42 bajek. Ezopovy bajky, stejně jako jeho životopis, byly neustále znovu zpracovávány a překládány i v následujících stoletích a také rozšiřovány o poznatky a zvyky z jiných kultur.⁷

Konečná redakce *Života Ezopa* neboli *Ezopova románu* vznikla kompilací ze zmíněných starších zdrojů mezi 1. a 4. stoletím n. l.⁸ Kromě fyzického popisu samotného Ezopa se sbírka věnovala také rivalitě mezi otrokem a jeho pánem, filozofem Xanthem. Ezop je od začátku popisován jako antifilozof, přesný opak řecké filozofické tradice. Samotné jméno Aesop znamená „spálený obličej“, což jasně kontrastuje se jménem Xanthus, který znamená „žlutý, blond“.⁹ Ezop je zde vykreslen jako pupkatý muž odporného vzhledu snědé pleti, s deformovanou hlavou, rozpláclym nosem a šilhajícíma očima, zakrslou postavou s hrbem, krkýma nohama a krátkými pažemi. Byl popsán téměř jako obluda, jako přímý protiklad k aristokratickému antickému ideálu „kalokagathia“, ideálu krásného a dobrého.¹⁰ Ovšem nejhorší ze všeho bylo, že byl němý, bez hlasu, v řecké filozofické tradici jako „živá věc bez *logos* (slov)“, jako zvíře. Dar řeči získal Ezop totiž až jako odměnu za laskavost, kterou prokázal kněžnímu bohyně Isis. Teprve poté byl prodán novému pánovi, filozofu Xanthovi, kterému připravil svou výřečností nejedno překvapení.¹¹

Vyobrazení Ezopa jako šeredy se stalo ve společnosti všeobecně přijímaným faktem. V pozdější, středověké tradici, bývá Ezop vykreslen jako černý Afričan z Etiopie. Prvním známým podporovatelem této myšlenky byl byzantský učenec 13. století, Maximus Planudes, který sepsal Ezopův životopis na základě helénské verze *Života Ezopa* obsažené v byzantském rukopise, který přivezl z Konstantinopole do Itálie. Ve svém díle vyjádřil domněnku, že Ezop byl Etiopan a jeho jméno je odvozeno od slova Aetiopus – Aesopus.¹² Latinský středověk

6 Aesop – Wikipedia, the free encyclopedia [online]. [cit. 2014-08-15] Dostupné z: <http://en.wikipedia.org/wiki/Aesop>.

7 LEWIS, J. The Fabular Tradition. In: HOPKINS, D. – MARTINDALE, Ch. (eds.). *The Oxford history of classical Reception in English Literature, Volume 3: 1660–1790*. Oxford: University press, 2012, s. 482.

8 VÍTEK, Sedm mudrců..., s. 140.

9 GIBBS, L. *Life of Aesop: The wise fool and the philosopher* [online]. [cit. 09-07-2014]. Dostupné z: <http://journeytothesea.com/aesop-wise-fool/>.

10 KATZ, G. „Frauen – Bilder“ in der illustrierten deutschen Übersetzungsliteratur der Inkunabelzeit. *Studien zu den Ulmer Ausgaben Heinrich Steinhöwel: Boccaccio, Von den erlauchten Frauen und Esopus, Vita et fabulae*. Tübingen, 1997, s. 53.

11 GIBBS, L. *Life of Aesop: The wise fool and the philosopher* [online]. [cit. 09-07-2014]. Dostupné z: <http://journeytothesea.com/aesop-wise-fool/>; srov. LEWIS, J. *The English fable: Aesop and literary culture, 1651–1740*. Cambridge 1996, s. 78–79.

12 *Aesop's Fables with his life [electronic resource]: in English, French and Latin. Newly translated. Illustrated with one hundred and twelve sculptures. To this edition are likewise added, thirty one new figures representing his life, by Francis Barlow*. London, printed by H. Hills jun. for Francis Barlow, and are to be sold by CH. Wilkinson [etc.], 1687, s. 11.

se s touto verzí seznámil v polovině 15. století díky překladu Rinuccia da Castiglione, zvaného Remitius.¹³ Zobrazení Ezopa jako tmavého Afričana pak přetrvávalo v literatuře až do 19. století. Dalším z důvodů, proč se s touto hypotézou pokračovatelé ztotožnili, byla přítomnost exotických zvířat v bajkách, jako byli velbloudi, sloni nebo opice, i když tato zvířata nemusela vůbec v původních Ezopových vyprávěních figurovat.

ILUSTROVANÁ EDICE EZOPA VE VĚDECKÉ KNIHOVNĚ V OLOMOUCI (VKOL)

Antické prameny zmiňují dvě sochy a jeden obraz zobrazující Ezopa, ovšem žádné z těchto děl se nezachovalo. Podle Philostrata¹⁴ byl Ezop na obraze obklopen zvířaty ze svých bajek. S rozvojem tisku v Evropě od 2. poloviny 15. století se řada ilustrátorů snažila o vytvoření podobné scény i v tištěné knize, stejně jako o ilustrace jeho životních epizod a jednotlivých bajek. Nejstarší ilustrovanou tištěnou knihu s životem Ezopa a jeho bajkami, slavnou latinsko-německou verzí, vydal s podporou Heinricha Steinhöwela tiskař Johann Zainer starší v Ulmu v letech 1476–1477. Brzy se toto oblíbené lidové čtení velice rozšířilo a již před rokem 1500 existovalo jenom v Německu kolem dvaceti ilustrovaných edic, jejichž obrazový doprovod navazoval více či méně na ulmské dřevorezy.¹⁵

Ve VKOL se nachází zhruba tři desítky starých tisků, které obsahují Ezopův život a bajky, životopis vesměs podle verze Maxima Planuda a bajky podle Aviana. Nejstarším vydáním ve fondu VKOL je prvotisk z roku 1475, ovšem nejstarším ilustrovaným tiskem je antverpský Ezop Gerarda Leeua z roku 1486 s dřevorezy pocházejícími z officíny Johanna Zainera staršího.

*Fabule et vita Esopi*¹⁶ obsahuje latinsky psaný Ezopův život podle verze Maxima Planuda v překladu Remitia, prozaickou verzí bajek podle Romula a metrickou verzí podle Anonyma Neveltiho,¹⁷ dále jsou zde bajky Aviana,¹⁸ Pedra Alfonse¹⁹ nebo Poggia Braccioliniho.²⁰ Nachází se zde 193 ilustrací, úvodní celostránkový dřevorez je dodatečně kolorován a znázorňuje Ezopa s hrbem, jehož postava je obklopena předměty a událostmi z jeho života. Ostatní dřevorezy jsou kolorované částečně, první iniciála Q na foliu 2 je zalomená do 12 řádků, najdeme zde menší červené iniciály zalomené do tří nebo dvou řádků, červené rubriky nebo ručně psané marginálie. Původní tzv. ulmský Ezop v překladu Heinricha Steinhöwela bývá označován za vrcholné dílo německé knižní ilustrace, ba dokonce za nejkrásnější němec-

13 KATZ, „Frauen –Bilder“..., s. 52.

14 *Aesop* – Wikipedia, the free encyclopedia [online]. [cit. 2014-08-15] Dostupné z: <http://en.wikipedia.org/wiki/Aesop>

15 ROSENTHAL, E. *Die Anfänge der Holzschnitt-Illustration in Ulm*, Diss. Halle 1912, s. 40.

16 *Fabule et vita Esopi*, čili *Život a bajky Ezopa* (EZOP. *Fabule et vita Esopi*. Antverpiae: Gerardus Leeu, 1486. 263 ff., VKOL, sign. II 300.001-II 300.002). Dílo je spojené v konvolutu s *Dějiny dobyté Troje* od italského spisovatele 13. století Guida delle Collone (GUIDO DELLE COLONNE. *Historia destructionis Troiae*. Argentinae: [Georgius Husner], 1486. VKOL, sign. II 300.002).

17 Byl jím patrně anglo-normandský, latinsky píšící básník Gualterus Anglicus z 2. pol. 12. stol.

18 Avianus, krátce Avian, římský básník žijící kolem roku 400 n. l. Svou latinskou verzí bajek věnoval jistému Theodosiovi, což mohl být Macrobius Ambrosius Theodosius, autor slavných *Saturnálií*, se kterým bývá někdy ztotožňován, nebo dokonce císař Theodosius. Avianus přebásnil 42 řeckých bajek do latiny, předlohou mu byl patrně Babrius. Avianova verze bajek, psaná v latinském elegickém dvojverší (střídá se zde daktylský hexametr a pentametr), se stala na dlouhá staletí populární a základní učebnicí latiny, gramatiky a rétoriky.

19 Španělský židovský konvertita, učenec, lékař, filozof a literát, působil zejména v prvních třech desetiletích 12. století.

20 Ranně humanistický italský učenec a spisovatel, který byl odpovědný za znovuobjevení řady klasických latinských rukopisů.

Obrázek č. 1: Obraz, jenž v perspektivě a plasticitě zobrazuje osobu bajkáře, je charakterizován celou řadou atributů, jeho tělesnou vadou (hrbem), rolnickou pracovní zástěrou, tzv. počítajícímá rukama, postavou pevně stojící na zemi, nad kterou je z písmen složeno jeho jméno. Ezopa obklopuje třicet symbolů, které ve zkratce objasňují epizody z jeho života. Dřevořez vlastně představuje autora, ústřední postavu vyprávění, jeho život, práci a literární působení. Svým způsobem tak tento list nahrazuje chybějící titulní stranu a částečně i obsah.

Obrázek č. 2: Ezop je neprávem obviněn jinými otroky, že snědl pánovy figy. I když ještě nemá, dokázal svoji nevinu tím, že nechal přinést teplou vodu, tu vypil, vyzvrátil a ukázal tak, že v jeho žaludku žádné figy nebyly. Dřevořez zachycuje právě viníky.

kou knihu všech dob.²¹ Ulmské dřevořezy měly velký vliv na další edice Ezopových bajek, Günther Zainer v Augsburgu dokonce pro své vydání²² Ezopa pracoval přímo s originálními štočky svého bratra. Štočky představovaly nejmobilnější část typografické vřady. Protože snesly až 15 tisíc otisků, kolovaly mezi tiskárny při přípravě reedice nebo překladů jako autentický ilustrační materiál bez ohledu na autorská práva.²³ Podobným způsobem se tedy štočky ulmského Ezopa dostaly až do Antverp, kde je využil tamější významný tiskař a nakladatel Gerard Leeu.

Text knihy je rozdělen na dvě části, na část o Ezopově životě a na vlastní bajky. Ilustrace v těchto dvou částech se navzájem odlišují způsobem vyjádření děje. Úvod tvoří

21 AMELUNG, P., (ed.). *Der Frühdruck im deutschen Südwesten 1473–1500: eine Ausstellung der Württembergischen Landesbibliothek Stuttgart*. [Bd 1, Ulm. Stuttgart: Württembergische Landesbibliothek, 1979, s. 93.

22 TAMTĚŽ, s. 93.

23 VOIT, P. *Encyklopedie knihy: starší knihtisk a příbuzné obory mezi polovinou 15. a počátkem 19. století*. Praha: Libri ve spolupráci s Královskou kanonií premonstrátů na Strahově, 2006, s. 865. Bibliotheca Strahoviensis. Series monographica; 2.

Obrázek č. 4: Největší službu svému pánovi prokázal Ezop tehdy, když se Xanthus opil a dal celé své jmění v sázku, když se vychloubal, že vypije celé moře. Po vystrážlivěni se zhroutil svého slibu, protože věděl, že prohraje. Poprosil tedy Ezopa, aby mu pomohl. Ten pak všem vysvětlil, že jeho pán moře může vypít, ale pouze beze všech řek a jezer, které do něj vtékají. Až tedy ostatní oddělí vody přitékající do moře, Xanthus vodu v moři vypije. Ilustrace ukazuje rozhodující scénu, jeden z mužů se snaží dokonce odebrat vodu do nádoby.

Obrázek č. 3: Jednou k sobě Xanthus pozval učené hosty a nařídil Ezopovi, aby na trhu koupil to nejlepší, čím by je uctil. Ezop tedy na trhu nakoupil samé jazyky, které hostům poté předložil a překvapenému Xanthovi vysvětlil, že není na světě nic lepšího, než jazyk, který je přeci klíčem ke všemu vědění. Co by tedy bylo vhodnější pro mudrce a jeho vzácné hosty? A hosté i filozof mu s obdivem přisvědčili. Druhý den Xanthus poslal Ezopa opět na trh, ale tentokrát proto, aby pro hosty nakoupil to nejhorší. Ezop přinesl opět samé jazyky, protože dle něj není nic lepšího a zároveň horšího než jazyk a vysvětlil tak hostům jeho moc. Jednou může být ďábelsky ostrý a zraňující, jindy zase měkce hojivý.

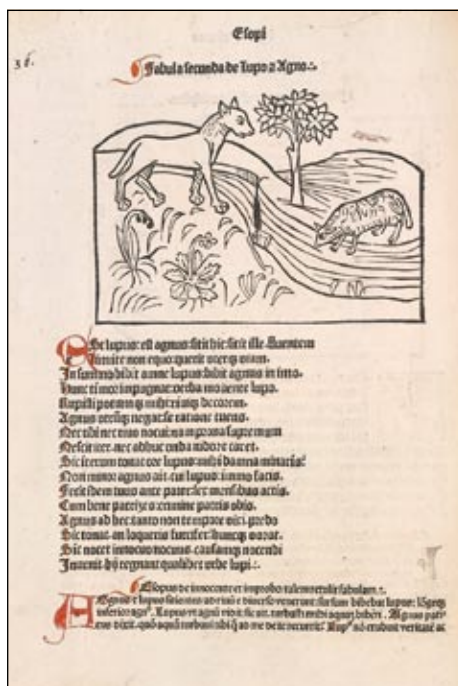

celostránkový obraz proslulého bajkáře, v olomouckém exempláři je ořezaný list papíru s kolorovaným portrétem nalepen na přední přidešti (přidešti tvoří list s rukopisným textem z jiné knihy) a opatřen mnoha rukopisnými poznámkami a provenienčními přípisky²⁴ i tištěným „názvem“ díla.

První část knihy se věnuje Ezopovu životu. Dočteme se zde, že pocházel z Frýgie a narodil se s ošklivým obličejem a zdeformovaným tělem ve vesnici Ammonio. Poté následuje výčet všech jeho fyzických nedostatků a dalších 29 kapitol, které obsahují zásadní příběhy a události v jeho životě a které jsou vždy doplněny ilustračním dřevorezem. Vystupují zde hovořící figury (mluvící řečí těla) na pozadí jednoduché krajiny. Některým dřevorezům chybí ucelený

24 Provenienční přípisky: „Conventus Hradistiensis“, „Matuss Krupa“.

Obrázek č. 5: Ve slavné bajce o vlku a jehnětku, kdy vlk vyčítá jehněti, že kalí vodu, je zobrazena právě konfrontace, konflikt, jehož výsledkem je to, že vlk jehně sežere. Autor ilustrace si ale vybral pro zobrazení konfrontační scény, včetně důležitého detailu a to, že jehně pije vodu níže po proudu říčky, čili pod vlkem a špinit vodu nemůže. Vlka jej sežere tak jako tak a čtenář, který již zná tuto bajku, si může výsledek domyslet pouze na základě zobrazené scény.

rám, přítomna je ale vždy alespoň spodní rámová linka.²⁵ Jednotlivé ilustrace nevyprávějí příběh, ale vztahují se přímo k jeho pointě, kterou charakterizují.

Druhá část knihy, kterou tvoří vlastní bajky, je rozdělena do sedmi knih, ve kterých najdeme celkem 143 bajek doplněných dřevorezy a dále 21 bajek podle Aviana, Pedra Alfonsa a Poggia, jejichž ilustrační provedení se shoduje s předchozími dřevorezy.²⁶ Dřevorezy v olomouckém exempláři jsou částečně kolorovány pouze červenou barvou. Zobrazení zvířat je naturalistické, figurální styl je vysoce vyzrálý, všechny dřevorezy mají výraznou konturovou linii. Otevřená však zůstává otázka autora předloh. Obecně se připisuje Mistrovi ulmského Ezopa, někteří němečtí badatelé se přiklánějí k možnosti, že jím byl Jörg Syrlin starší a jeho dílna. Tento umělec je totiž autorem bust chórových lavic ulmské katedrály a jistá podobnost soch a vyobrazení v *Fabule et vita Esopi* opravdu existuje. Nejpravděpodobnější zůstává hypotéza, že se na tak ilustračně rozsáhlém díle podílely ne jedny ale vícero šikovných rukou, které ale zůstanou navždy v anonymitě.²⁷

Typická bajka má obvykle dvě části děje. Konfrontaci či konflikt a výsledek, čili to, jak onen konflikt dopadl. Na rozdíl od moderních humoristických knih, kde je děj znázorněn v několika na sebe navazujících obrázcích, se zde autor dřevorezů soustředil na vyobrazení celého děje v jediném obrázku. Někdy v něm vyjádřil pouze zápletku, někdy pouze výsledek zápletky, někdy obojí. V každém z těchto případů ovšem čtenář ještě požadoval doplňkové informace, aby správně porozuměl ději. Tyto informace našel v textu nebo přímo v tradované látce zobrazovaného příběhu, jelikož mnohé z těchto bajek byly známé v ústní lidové tradici již mnohem dříve, než byly tištěny první knihy.²⁸

V průběhu staletí se Ezopovy bajky neustále měnily v různorodých převyprávěních a ilustrace se staly, stejně jako slova, součástí této kreativní tradice. Obrázky nebyly pouze mimořádně přidávány k příběhu. Samy se staly charakteristickým prvkem v nekonečném proměnném procesu, při kterém vznikaly nové verze bajek, v procesu, který zajistil Ezo-

25 KATZ, „Frauen – binder“..., s. 39.

26 První kniha až čtvrtá kniha obsahují 20 bajek, pátá a šestá 17 bajek a poslední, sedmá kniha disponuje 27 bajkami. Následuje prítisk knihy dialogů, která obsahuje dalších 122 dřevorezů patrně stejné produkce, možná jde o pouhé napodobeniny předchozích dřevorezů za účelem dosažení jednotného celku knihy.

27 AMELUNG, *Der Frühdruck*..., s. 93.

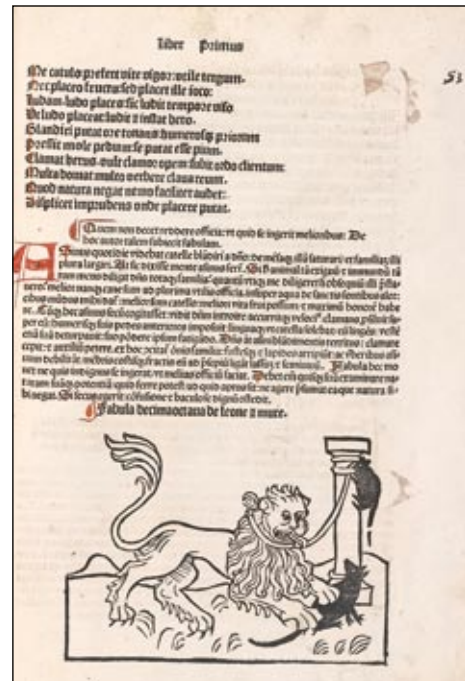
28 GIBBS, L. *Aesop Illustrations: Telling the Story in Images* [online]. [cit. 09-07-2014]. Dostupné z: <http://journeytothesea.com/aesop-wise-fool/>

povým bajkám nekrmelnost. Antverpské vydání Ezopa s použitými ulmskými dřevořezy patří k nekrásnějším prvotiskům ve fondu VKOL. Jeho ilustrace vynikají zejména v porovnání s ilustrovanými edicemi z poloviny 15. a 16. století, které se v olomouckém fondu taktéž nacházejí. Tyto edice obsahují většinou drobné a technicky nijak výjimečné dřevořezy. Na vysokou ilustrační úroveň ulmského Ezopa pak mohou navázat až mědiryty Václava Holara a Francise Barlowa ve 2. polovině 17. století.

Obrázek č. 6: *K ilustracím, které ukazují výsledek, reakci, patří dřevořez k bajce o žábě a myši. Žába se nabídně myši, že jí pomůže přes potok, a tak se myš přivábí k žábě, aby se nepotopila. Proradná žába se však potápí pod vodou, aby myš utopila. Výsledkem konfliktu je ovšem smůla obou zvířat, která zahlédl okolo letící dravec, který se na ně vrhl a odnesl pryč. Pro čtenáře, kteří znají příběh, je začátek konfliktu lehce dedukovatelný i z dramatického rozuzlení.*

Obrázek č. 7: *Někdy je v ilustraci zobrazeno několik scén současně (simultánní zobrazení), i když se odehrály v různém pořadí, jako v bajce o lvu a myši. Lev chytí myš, která prosí o milost a slibuje, že mu v budoucnu laskavost oplátí. Lev se jí vysměje, ale potom se zamyslí a přeci jen ji pustí. Na obrázku je to myš vpravo dole, přišpendlená lvími drápy. Později je lev chycen do oka a myš na oplátku rozkouše provazy, a tak lva osvobodí. Na obrázku myš vpravo nahoře. Čtenář bez znalosti textu by si mohl myslet, že se v příběhu vyskytují dvě myši, přitom jde zatím o dva různé momenty v jednom příběhu.*

ILLUSTRATED INCUNABULA OF AESOP'S FABLES IN THE OLOMOUC RESEARCH LIBRARY

Summary: Aesop was an Ancient Greek fabulist or story teller credited with a number of fables, whose existence remains uncertain and no writings by him survive. The body of work identified as Aesop's Fables was transmitted by a series of authors writing in both Greek and Latin. Aesop's Fables continued to be revised and translated through the ensuing centuries, with the addition of material from other cultures, so that the body of fables known today bears little relation to those Aesop originally told. In the Olomouc Research Library (VKOL) there are about 30 old prints, which contains Aesop's fables and story of his life. Among them is the oldest illustrated version in the Olomouc collection - incunabula from 1486, published by Gerardus Leeum in Antwerp. This incunabula contains the woodcuts, which have been used in the oldest illustrated german-latin version from 1476, which was produced by printer and publisher Johann Zainer senior in Ulm again with help of humanistic writer and translator Heinrich Steinhövel. Their version and mainly the woodcuts had the biggest influence on the other editions of Aesop's fables in next decades.

Key words: Incunabula, illustration, woodcut, Aesop, fables, life.

Petra Kubičková (*1977)

Absolvovala obor historie na Slezské univerzitě v Opavě (2001), od roku 2002 pracuje v oddělení historických fondů Vědecké knihovny v Olomouci. Profesně se zajímá o knižní dekor a ilustraci v prvotiscích a starých tiscích, zejména o techniku dřevorezu.

Obrázek č. 8: Tři rozličné scény v jednom obrázku najdeme u ilustrace k bajce o Diovi a žábách.

Nejprve žáby žádají Dia, aby jim vybral krále.

Ten jim vybral poleno, které ovšem překvapeně žáby začalo brzo nudit a opět žádaly Dia o nového krále; Zeus již rozzloben seslal jim velikého ptáka (na obrázku může být čáp, jeřáb nebo volavka), který spolknul jednu po druhé. V textu se ovšem nepíše o ptáku, ale o vodním hadovi, hydře. Ve všech klasických i středověkých latinských textech Zeus sesle žábám hada. Čili buď znal autor ilustraci nějakou jinou verzi příběhu, nebo jen preferoval ptáka před plazem např. z uměleckých důvodů.

Jelikož první ilustrovanou latinsko-německou ulmskou edici překládal Heinrich Steinhövel, který často zasahoval i do knižní výzdoby a ilustrací, je velmi pravděpodobné, že nápad s vodním ptákem v obrázku byl jeho. Pták, nejčastěji čáp, se pak od tohoto vydání, stal tradičně zobrazovaným „králem“ žab seslaným Diem.

